

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VÁCLAV A KLÁRA PACLTOVI JAKO PROTAGONISTÉ
DĚLNICKÉHO Hnutí PRVNÍ POLOVINY 20. STOLETÍ

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.

Autor práce: Veronika Dušáková

Studijní obor: Historie

Ročník: 3

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 SB. V platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice, 29. dubna 2009

.....

Poděkování

Upřímně bych chtěla poděkovat všem, kdo mi jakkoliv pomohli při vypracování této bakalářské práce.

Hlavně mé rodině, která to se mnou vše každý den prožívala, a také přátelům za jejich podporu, jmenovitě slečně Tereze Střelbové.

Další osoba, bez které by tato práce jen těžko vznikla, je pan doc. PhDr. Bohumil Jiroušek Dr., který byl vždy ochoten mi pomoci dobrou radou či nápadem.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat panu Jiřímu Pacltovi, který byl ochoten podělit se se mnou o své vzpomínky. Taktéž děkuji státnímu oblastnímu archivu v Třeboni za jejich rady do začátku.

Anotace

V první části své bakalářské práce, která je nazvána Václav a Klára Pacltovi jako protagonisté dělnického hnutí první poloviny 20. století, jsem se pokusila přiblížit problematiku dělnického hnutí, jeho příčiny, průběh a pozdější důsledky. Je zde i zmínka o srovnání s jinými dělnickými hnutími v ostatních evropských státech. Obecné poznatky, čerpané především četbou odborných knih, vědeckých časopisů a studií, jsem následně porovnávala s informacemi a fakty získanými studiem archivních pramenů, týkajících se života a aktivní činnosti konkrétních dvou dělníků Václava a Kláry Pacltových. Jednalo se hlavně o studium policejních a soudních výslechových protokolů, které obsahují záznamy z vedených vyšetřování proti Václavu Pacltovi.

Teoretická i praktická rovina bakalářské práce je taktéž postavena na základě výpovědi syna Václava a Kláry Pacltových Jiřího, na kterou bylo nahlíženo jako na jeden ze základních pramenů.

Annotation

In the first part of my bachelor essay, called Václav a Klára Paclt as protagonists of labour movement of 1st half of 20th century, I have tried to approach an issue of labour movement, its cause, process and its sequels. There is also a reference and comparison among labour movements in other European countries. I have compared general knowledge, abstracted mainly from specialized publications, scientific papers and studies, with information and facts abstracted by studying of archival sources concerning life and activities of two workmen: Vaclav and Klara Paclt. It has been a research of police and judicial protocols which include records from investigations of charges against Vaclav Paclt.

Theoretical and practical levels of my bachelor essay is also based on a statement of Paclt's son Jiri. This statement has been considered as one of elementary sources.

Obsah

Anotace	4
Annotation	5
Obsah	6
Úvod	7
Prapočátky dělnického hnutí do roku 1848	10
Založení první politické strany	14
Za všeobecné hlasovací právo v předvečer 1. světové války a válečná situace	17
Od vzniku Komunistické strany Československa do převzetí moci	22
Václav a Klára Pacltovi	26
Život ve Francii	29
Období hospodářské krize a první vězení	33
Věznění za Protektorátu	37
Poválečná léta	42
Závěr	44
Prameny a literatura	47
Seznam obrazové přílohy	49
Obrazová příloha	50

Úvod

Dělnické hnutí je proces, který se týká především zaměstnaných pracujících lidí. Probíhal v celé západní a střední Evropě a některých dalších oblastech světa. Není to tedy otázka pouze českých zemí.

Ale ve všech zemích to mělo společného původce. A to průmyslovou revoluci a s ní spojenou industrializaci. Pracující lidé byli zaměstnáni v manufakturách, později v továrnách. Potom ale přišlo v duchu snižování nákladů na výrobu a zjednodušování práce velké zavádění strojů do výroby. A došlo k převratným změnám, které ovlivnily tisíce lidí. V této době musíme hledat příčiny vzniku dělnického hnutí. Je to okamžik, kdy se tu začíná formovat a ustavovat nová společenská třída jako důležitý a nepřehlédnutelný společenský činitel.

V této bakalářské práci jsem se zaměřila právě na dělnické hnutí hlavně v první polovině dvacátého století s největším důrazem na období první republiky, ale počítala jsem s tím, že je potřeba se zmínit o jeho příčinách a počátcích už ve století devatenáctém.

Práce je rozdělena na dvě větší části. V části první je pozornost věnována dělnickému hnutí v rovině obecné, teoretické. Pokládala jsem si otázky, proč se dělničtí pracovníci začali bouřit a jaké byly jejich požadavky. Z hlediska politického jsem neopomenula, že v této době vzniká několik nových politických stran a hnutí a velkou pozornost jsem věnovala, jak Československé (Československé) sociálně demokratické straně, tak pozdější Komunistické straně Československa, které měli na dělnické hnutí nasmazatelný vliv.

V stěžejní druhé části bakalářské práce jsem se zaměřila na dva dělníky a také členy Komunistické strany Československa z jihočeského města Hluboká nad Vltavou. Jmenují se Václav a Klára Pacltovi. Nejedná se o hlavní představitele dělnického hnutí zde v jižních Čechách, jak by se možná nabízelo, ale o řadové členy strany a právě v tom lze hledat řadu interpretačních možností pohledu na běžné členy strany, kteří se výrazně neliší od ostatních aktérů.

Důležití byli hlavně svým protifašistickým odbojem v době druhé světové války,

kdy byla komunistická strana zakázána. Na životních osudech těchto dvou postav jsem se snažila ukázat, jaký byl běžný život dělníků v jižních Čechách v první polovině dvacátého století.

Pokud se člověk začne o problematiku dělnického hnutí zajímat, zjistí, že k tomuto tématu existuje množství literatury, do které můžeme zahrnout i studie a články publikované v odborných časopisech. Jedná se o knihy starší i relativně nové, nedávno vydané.

Některá literatura se vztahuje přímo k dělnickému hnutí, ale také je vhodné při studiu tohoto tématu využít knihy, které se zabývají třeba ekonomickými okolnostmi nebo politickými dějinami v dané době. Jedním z nich je dílo Ronda Camerona *Stručné ekonomické dějiny světa. Od doby kamenné do současnosti*. Kniha byla vydána v roce 1996.

O období dělnického hnutí od úplného počátku až po založení Československé sociálně demokratické strany dělnické pojednává kniha Arnošta Klímy *Počátky českého dělnického hnutí*. Tato práce byla vydána v Praze roku 1950. Jak už rok vydání napovídá, jde o knihu řazenou k těm starším. A jako k takové k ní musíme přistupovat s kritickým nadhledem.

Na problematiku dělnického hnutí lze nahlížet také jak z hlediska politického, tak z hlediska sociálního. Důkazem toho jsou následující knihy. Pětidílný sborník s názvem *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu* editorů Zdeňka Kárníka a Michala Kopečka. První svazek je z roku 2003, druhý a třetí z 2004 a čtvrtý a pátý z roku 2005. A pak dílo Jakuba Rákosníka *Odvrácená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918-1938*. Kniha byla vydána v roce 2008.

V neposlední řadě je taktéž vhodné využít knihy, které se zabývají dějinami Komunistické strany Československa. Komunistická strana v mnohém navazuje na činnost Československé sociálně demokratické strany dělnické. A skrze ní do naší země proudily sociální myšlenky ze západní Evropy.

Jednou z hlavních knih je ta od Jacquese Rupnika – *Dějiny Komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci*. Nejdříve vydána v Paříži v roce 1981, u nás potom roku 2002. Naskýtá se zde hlavní otázka, proč měl komunismus v naší zemi tak dobré podmínky pro přijetí. Podle autora Rupnika to bylo hlavně díky povolnosti

české politické společnosti.

V další části práce jsem už pracovala téměř výhradně s archivními prameny. Hlavně s dokumenty z archivního fondu Pozůstalost Václava a Kláry Pacltových, který je uložen ve Státním oblastním archivu v Třeboni. Jedná se o drobnější fond v rozsahu jednoho kartonu, ale je v něm dostatek dokumentů, aby si člověk mohl udělat představu, jaký byl život dělníků. Nachází se zde různé členské legitimace dělnických spolků a organizací jak u nás, tak ve Francii. Tam manželé několik let pobývali kvůli práci. Vedle toho hlavní část tvoří dokumenty ze soudních jednání vedených proti Václavu Pacltovi, například výslechové protokoly. Dále pak kandidátní listiny do zastupitelstva či materiál spojený s ilegální činností Pacltových. Jedná se o letáky či písně a básně.

Co se týče metodologických východisek, zaměřila jsem se hlavně na ta biografická, která jsem kombinovala s metodou komparace. Podívat se na dělnické hnutí očima dvou dělníků a pomocí zkoumání jejich života se pokusit porovnat poznatky, které víme o dělnickém hnutí obecně s tím, co nám vyplyne právě ze studia života Václava a Kláry Pacltových. Ve stěžejní druhé části práce jsem také používala metodu relativně novějšího charakteru, která je nazývána orální historie. Syn Václava a Kláry Pacltových Jiří Paclt mi poskytl rozhovor a já jsem popsala život jeho rodičů nejen z obecného hlediska podle archivních pramenů, ale také podle jeho vzpomínek a zážitků.

Toto téma jsem si vybrala na základě mého zájmu o dějiny první poloviny dvacátého století ve střední Evropě. A situování do jižních Čech je vybráno proto, že tady bydlím a přišlo mi velmi poutavé a důležité dozvědět se něco zajímavého a nového o této oblasti a o dvou lidech, kteří tady několik let žili, ale mnoho lidí o nich vůbec nic neví.

Prapočátky dělnického hnutí do roku 1848

Jak je uvedeno ve studii s názvem Dělnická třída v moderní sociální historiografii, má proces formování dělnického hnutí podle slov německého strukturalistického historika Jürgena Kocky čtyři úrovně. V té první se jedná o rozvoj kapitálu, růst výše počtu obyvatelstva a centralizaci státu. Poté následuje v důsledku rozmachu a vývoje námezdní práce rostoucí závislost pracujících lidí na trhu. S tímto prvkem je spojena třetí úroveň, ve které vzniká vztah zaměstnavatel-zaměstnanec a veškeré další vztahy se omezují výlučně na uzavřenou pracovní smlouvu. A konečně je tu čtvrtá fáze, kde by toto všechno nemohlo vzniknout, existovat a dále se rozvíjet bez příznivých politických, kulturních i hospodářských a společenských podmínek a rovněž neexistencí různých organizací a spolků, které hnutí jakéhokoliv druhu potřebuje pro svou reprezentaci.¹

Z filozofického hlediska tvoří základnu dělnického hnutí a pozdější komunistické strany hned několik politických ideologií a společenských nauk. Na počátku byl utopický socialismus a dialektický materialismus, ze kterého potom čerpali teoretikové jak marxismu, tak marxismu-leninismu. Jedná se tu o myšlenku společného vlastnictví a odmítání třídních rozdílů. Zákonitě to má vést přes diktaturu proletariátu až k úplnému smazání rozdílů a vytvoření nové beztřídní společnosti. Marxismus je politický a ideologický směr, na jehož základech stojí komunismus. Tato filozofie je spjata hlavně se jmény Karla Marxe a Bedřicha Engelse. Své myšlenky a závěry, především o rozvoji teorie socialistické revoluce, publikovali v roce 1848 v Londýně ve svém Manifestu Komunistické strany.²

Do filozofických metod a ideologických východisek můžeme též zahrnout teorii tzv. vědeckého socialismu. Její vznik ale hledejme až v osmdesátých letech devatenáctého století a plně se rozvinula na počátku dvacátého století (Vladimir I. Lenin, Josif V. Stalin).

Značně důležitý vliv na průmyslovou tovární výrobu měly i mezinárodní evropské

---

1 Michal PULLMANN - Jakub RÁKOSNÍK, Dělnická třída v moderní sociální historiografii, Dějiny – teorie - kritika 4, 2007, s. 271-288.

2 Václav ČADA a kol., Dějiny KSČ I., Praha 1989, s. 8.

události. Na přelomu století osmnáctého a devatenáctého a hlavně na počátku století devatenáctého jsou to téměř v celé Evropě probíhající napoleonské války a jejich okolnosti a důsledky. Velká část pevninské Evropy byla ovládaná Francií v čele s Napoleonem. Ten dokonce nařídil kontinentální obchodní blokádu ostrovní Velké Británie, která znamenala velké ztráty na evropských trzích. Tento fakt pomohl v rozvoji českému soukenictví a bavlnářství, které si tak získalo pevnou pozici na evropském trhu.

„Ve čtyřicátých letech byla habsburská monarchie ve výrobě bavlněných výrobků v kontinentální Evropě na druhém místě za Francií.“³

V habsburské monarchii najdeme, co se týče míry ekonomické vyspělosti, mnoho regionálních rozdílů. Podle knihy Ronda Camerona *Stručné ekonomické dějiny světa* můžeme důvodů rozdílnosti najít hned několik. Za prvé jde o obchodní politiku Rakouska. Na území tehdejší monarchie byla celní unie, což dokazuje, že Rakousko se spíše uzavíralo na vnitřní trh. Vysoká cla omezovala nejen vývoz, ale rovněž i dovoz. Za druhé musíme příčinu hledat také v nerovnoměrném rozmístění vzdělanostní úrovně, která byla soustředěna do měst.

A další důležitou roli hrála dopravní infrastruktura. Nejpoužívanějším typem dopravních prostředků byly železnice, ale s pozemní dopravou to bylo hlavně v horských oblastech, kterých se na území rakouské monarchie nachází mnoho, složité. Začaly se tedy ve větším rozsahu než dosud využívat vodní toky. Čechy se řadily se svými zeměpisnými, populačními i surovinovými faktory k nejprůmyslovějším částem Rakouska. Proto není divu, že zde výskyt dělnických pracovníků byl opravdu značný.⁴

Už v dobách na přelomu osmnáctého a devatenáctého století si pracovníci průmyslových továren začínali uvědomovat své nevýhodné postavení. Dostávali malou mzdu a žili často v nevyhovujících sociálních podmínkách a to chtěli co nejrychleji změnit a zlepšit. Neexistovaly zákony, které by určovaly maximální možnou pracovní dobu či omezovaly práci žen a dětí. O sociálních finančních dávkách ani nemluvě. Ale přímo počátek dělnického hnutí v pravém slova smyslu musíme v našich dějinách hledat až o několik let později. V letech před rokem 1848 a přímo v tomto roce, kdy došlo ke zrušení roboty.

---

3 Rondo CAMERON, *Stručné ekonomické dějiny světa*. Od doby kamenná do současnosti. Praha 1996, s. 299.

4 TAMTÉŽ, s. 300.

Pracující dělníci ve strojích viděli jen nemilosrdné zloděje, které kradou jejich práci a tím pádem i peněžní odměnu. Ale spíše tyto nepokoje svědčí o tom, že oni nebyli schopni pochopit, proč k těmto změnám dochází a jejich potřebnost pro tržní hospodářství. Nedokázali zřejmě přijmout skutečnost, že nová doba si žádá nové věci. Že se zavedením strojů do výrobního procesu dojde k zefektivnění a zrychlení výroby, tomu nerozuměli.

Poprvé se tyto myšlenky a názory objevily a následně projevíly v odvětví textilním. V oboru s nízkými náklady a rychlým odbytem. Textilní průmysl byl pro naše země jeden z nejdůležitějších. Na přelomu století v něm bylo zaměstnáno nejvíce lidí. Vedle tohoto, pro české země tradičního průmyslu, se postupně taktéž rozvíjelo i železářství a strojírenství.⁵

Zavedení pracovních strojů do výrobního provozu mělo obrovský nesmazatelný vliv na početní stav dosud zaměstnaných pracovníků. Jeden stroj dokázal nahradit i několik lidských pracovních sil, proto docházelo k propouštění a lidé se ocitli bez zaměstnání.

V prvním desetiletí století devatenáctého bylo v našem státě zaměstnáno kolem čtyřiceti tisíc přadláků. O třicet let později tu bylo pouze přadláků 2000. Rychle se rozvíjející tovární průmysl a výroba nabízel poněkud vyšší finanční ohodnocení, než poskytovala zemědělská práce. Do továren tak přicházelo pracovat značné procento venkovského obyvatelstva. Strojová práce se tak brzy stala zbožím, o jehož cenové výši rozhodoval trh. Nabídka ale velmi rychle začala poptávku mnohonásobně převyšovala. Cena lidské pracovní síly tak dosahuje minimálních hodnot. A s touto skutečností je spojena i nouze sociální.

Lidé byli často nuceni kvůli propuštění ze stávajícího zaměstnání, aby nabízeli svou pracovní sílu i v místech mimo své bydliště. Pro práci v průmyslových továrnách byly najímány také ženy i děti. Bylo to hlavně kvůli tomu, že nebylo potřeba tolik kvalifikovaných pracovníků.⁶

V souvislosti se zaváděním strojů do výrobních procesů docházelo všude nejen ke snižování mezd a stavu pracujících zaměstnanců, ale také ke zvyšování pracovní doby a nároků na pracovníka. Tyto okolnosti byly jedním z hlavních impulzů pro velké

---

5 Arnošt KLÍMA, Počátky českého dělnického hnutí, Praha 1950, s. 13-16.

6 TAMTÉŽ, s.18-19.

nepokoje, které vypukaly. V letech 1843-1844 máme zaznamenána poměrně velká povstání v Praze, Brně a v Liberci. Zoufalí a bezmocní lidé viděli ve strojích hlavní příčinu své hmotné nouze a mysleli si, že jejich odstraněním na tom budou opět lépe, že všechno bude jako dřív. Docházelo tedy k velkému ničení výrobních strojů.

„Přece však jsou tyto bouře přímo mezníkem v dějinách našeho dělnického hnutí. Tehdy se po prvé projevila dělnická solidarita. Dělníci začali vybírat mezi sebou peníze na podporu rodin zatčených a aby mohli zaplatit právnímu zástupci vězněných dělníků dr. Wankovi.“⁷

Toto třídní uvědomění, kde se právě dělnické hnutí zrodilo, bylo předzvěstí událostí, které přijdou v roce 1848 a dále přinesou důležité události, jako třeba vznik dělnické politické strany.

---

⁷ TAMTÉŽ, s.21.

Založení první politické strany

Už téměř od poloviny devatenáctého století se objevují myšlenky na společný postup vykořisťovaných dělníků (proletářů) proti kapitalistům bez ohledu na státní hranice. Postupem času se tak vytvářely předpoklady pro utvoření univerzální mezinárodní organizace proletariátu, jejíž základ by tvořilo sociální hnutí.

„Stalo se jí Mezinárodní dělnické sdružení – I. Internacionála – ustavené na mezinárodním shromáždění zástupců dělnictva a demokratických spolků 28. září 1864 v Londýně.“⁸ Jednalo se tam hlavně o organizaci dělnického hnutí jako takového, přípravu na společný postup v boji proti vykořisťovatelům a o myšlenku na získání politické moci a vlivu. Když organizace splnila svůj hlavní úkol, tehdy to byla především ta skutečnost, že připravila podmínky pro vznik politických dělnických organizací a spolků, byla její činnost roku 1876 zastavena.

Na přelomu šedesátých a sedmdesátých let devatenáctého století byly v Čechách zřizovány různé dělnické spolky a organizace. Na jejich půdě se setkává družstevní hnutí s národním cítěním. Spolky povzbuzovaly v pracujících dělnících naděje na zlepšení jejich nuzných podmínek, podporovaly jejich třídní uvědomění a bojovaly za jejich práva. Tyto organizační jednotky můžeme trochu s nadhledem považovat za předchůdce dnešních odborových organizací v pravém slova smyslu. Spolky to byly i vzdělávacího charakteru (tzv. besedy), které sloužily k setkávání s kulturou. Jedním z mnoha takových uskupení v Čechách byl například spolek OUL. U jeho zrodu v roce 1868 stál český politik František Ladislav Chleborád (1839-1911). Jednoznačně mu k tomu pomohla také jedna politická událost, která se stala na území rakouského mocnářství. *„Roku 1870 byl v Rakousku prosazen zákon povolující odborovou organizaci a stávkový boj dělnictva.“⁹*

Na počátku (leden) roku 1872 začaly v Praze vycházet noviny nazvané Dělnické listy. Původně vycházely Dělnické listy pod dohledem mladočeské strany. Po neuděrflském sjezdu došlo v redakci těchto novin k rozporům a odešla z nich socialistická skupina, která postupem času začala vydávat nový vlastní časopis

⁸ Václav ČADA a kol., Dějiny, s. 9.

⁹ Dějiny KSČ, Praha 1960, s. 8.

Budoucnost. Dělnické listy vycházely až do roku 1934.

Do českých zemí myšlenky o dělnickém hnutí a sociální změně postavení a životních podmínek obyčejného pracujícího dělníka pronikaly také ze zahraničí, zvláště ze států západní Evropy. S trochou nadsázky můžeme za jeden z prvních pokusů o uchvácení moci podle myšlenek sociální rovnosti a pozdější beztřídní společnosti považovat francouzskou Pařížskou komunu, která se pokusila o uchvácení moci v roce 1871, kdy se Francie zmítala v krizi. Pokus o převrat to nebyl úspěšný hlavně z důvodu, že povstalci nebyli dobře organizovaní; navíc zde působila i celková mezinárodní situace. Jednalo se spíše o zmatečný chaos, než o dobře promyšlený plán, který by stál na pevném organizačním základě. Proto také skončil dříve, než úplně začal.¹⁰

Od konce šedesátých let devatenáctého století také přibývaly názory, že české dělnictvo by mělo spolupracovat a společně postupovat s rakouským dělnictvem. Především to souviselo s rozvojem a rozšířením dělnického hnutí a s růstem boje za sociální rovnoprávnost, které se vyskytovaly v mnoha státech. V roce 1867 byl v hlavním městě habsburské monarchie Vídni, kde se na půdě průmyslových továren setkávali dělníci mnoha národností, založen Dělnický vzdělávací spolek. A už od počátku sedmdesátých let sílil požadavek na zřízení samostatné politické strany pro všechny rakouské dělníky, bez ohledu na národnostní příslušnost. Různé dělnické spolky a organizace byly důležité, ale žádné nemohly plnit funkci plnoprávné politické strany co se činnosti týče.¹¹

Kroky směrem k ustanovení nové politické strany probíhaly pomaleji, než se čekalo. Docházelo k mnoha názorovým střetům, jak že by strana měla vypadat. Zastánci stáli nejen proti buržoazním stranám, ale také proti názorům nacionalistickým. Ač se strana chtěla povznést nad národnostní problémy, ne zcela se jí to úspěšně dařilo. Šlo o spory mezi sebeuvědoměním pouze dělnické třídy ve smyslu „internacionální“ spolupráce dělníků proti sebeuvědomění celého národa.

Další velký problém, který bylo potřeba před zřízením nějaké politické strany vyřešit, spočíval v tom, že řada rakouských dělnických představitelů se hlásila spíše k německé skupině a chtěla společně postupovat s německou Sociálně demokratickou stranou, než se spojit do jednotné rakouské.

„Ustavující sjezd Rakouské sociálně demokratické strany se konal ilegálně ve

---

10 Václav ČADA a kol., Dějiny, s.11.

11 TAMTÉŽ, s.14.

dnech 5.-6. dubna 1874 v Neudörflu poblíž Vídeňského Nového města. Z českých zemí se zúčastnilo deset delegátů, které vedl Josef Boleslav Pecka.“¹²

Myšlenky socialismu se rozšiřovaly v dělnických vrstvách teprve krátký čas. Členská základna sociálně demokratické strany také nebyla příliš velká a muselo být vynaloženo velké úsilí na teoretické i organizační stmelení strany.

Po čase se začalo s přípravami na sjezd českých dělníků. Byla zde vyslovena myšlenka, že by uvnitř rakouské Sociálně demokratické strany mohla být zřízena česká frakce. „*Ustavující sjezd Československé sociálně demokratické strany dělnické se sešel dne 7. dubna 1878 v Praze-Břevnově, v hostinci U Kaštanu.*“ Tento sjezd vycházel z programu Rakouské sociálně demokratické strany a zdůraznil význam dělnické organizace, přijal nový program a organizační řád strany.¹³

Proč vůbec došlo k přerodu prozatím spolkového dělnického hnutí na úroveň politickou? Hlavní představitelé dělnického hnutí si začali uvědomovat, že jedině přes politickou angažovanost, moc a vliv můžou něčeho dosáhnout. Jen takto lze uvést jejich požadavky v platnost.

---

12 TAMTÉŽ, s. 15.

13 TAMTÉŽ, s. 17.

Za všeobecné hlasovací právo v předvečer 1. světové války a válečná situace

Sledování událostí by se mohlo zdát, že založením společné celorakouské sociálně demokratické politické strany a vytvořením československé odnože bude nakročeno k celorakouské spolupráci (austromarxismus) dělnicky orientovaných stran. Ale už v osmdesátých letech devatenáctého století se začaly objevovat první trhliny v plánu a rozpory v nově vytvořeném systému.

Téměř v každém středisku sociálně demokratické strany se objevil vlastní názor, jak by měla strana postupovat, a následoval boj o vedoucí pozice. Nakonec se situace vyhrotila tak moc, že se vytvořila dvě hlavní názorová křídla - „umírnění“ a „radikálové“.

Umírnění prosazovali cestu postupných dílčích požadavků. Poukazovali na to, že není nutné hned uskutečňovat velkou revoluci. Kdežto radikální křídlo strany chtělo rovnou revoluci, usilování o dílčí postupné požadavky chápali jako oddalování konečného cíle a ztrátu času. Obě křídla se rozcházela hlavně v názoru na všeobecné hlasovací právo. Pro umírněné to byl jeden z prvořadých požadavků jejich politiky, kdežto radikálové tvrdili, že dělník se musí v první řadě osvobodit hospodářsky a až potom politicky.

Problematická situace, kterou tento nastalý stranický rozkol rozhodně byl, se straničtí funkcionáři pokusili projednat a vyřešit na sjezdu, který byl po domluvě svolán do rakouského města Hainfeldu na přelom roku 1888 a 1889. Sociální demokraté zde postupovali společně, bez ohledu na národnostní rozdíly mezi sebou.

Na tomto stranickém sjezdu bylo vytvořeno programové prohlášení, ve kterém si sociálně demokratická strana za hlavní cíl své politické činnosti vytyčila tyto tři hlavní zásady: „*sociální a politické osvobození dělnické třídy a odstranění soukromého vlastnictví výrobních prostředků.*“ Nemluvílo se zde jak o jednoznačné diktatuře proletariátu, tak ani o sebeurčení národů.¹⁴

Sociálně demokratická strana přestávala s postupem času věnovat stále větší

---

14 TAMTÉŽ, s. 20 – 21.

pozornost otázce problematiky národnostních menšin, jelikož odmítla podporovat v boji za jejich svobodu porobené národy multinárodnostního Rakousko-Uherska. Což se ukázalo jako důležitá a nepřehlédnutelná okolnost hlavně v následujících letech. V prosinci roku 1893 se Československá sociálně demokratická strana na sjezdu v jihočeském městě České Budějovice prohlásila za samostatnou složku celorakouské sociální demokracie.

Nacionalistické myšlenky a tendence však stále sílily a měly různé způsoby svého projevu. Roku 1897 utvořila skupina pod vedením českého novináře a politika Václava Klofáče směr tzv. Národních dělníků. Na následném sjezdu, který se uskutečnil roku 1898, ustavili národně socialistickou stranu. Tato právě vytvořená politická strana dalších padesát let představovala pravicové křídlo dělnického hnutí, které vedle sociálních požadavků věnovalo stejně velkou pozornost právě hodně ožehavé národnostní otázce.¹⁵

V přímé návaznosti na národnostní federalizaci celorakouské sociálně demokratické politické strany došlo k založení Odborového sdružení československého. Tato nová organizace a další jí podobné, které byly pod přímým vlivem národních socialistů, se spojily v roce 1902 ve zvláštní ústřednu, která dostala název Česká obec dělnická.

Už v době prvního desetiletí dvacátého století se vedle hospodářských bojů dostává do ohniska pozornosti požadavek všeobecného hlasovacího práva. Přípravy na volební reformu probíhaly především za velké aktivity dělnictva, zvláště na hospodářské úrovni. Byly ovlivněny událostmi na zahraniční scéně, hlavně tedy na té ruské. Zprávy o „úspěšné“ stávce v na ruském území měly u nás v těchto kruzích zřejmě docela silný ohlas.

Silicímu požadavku na všeobecné hlasovací právo státní orgány vyhověly v lednu roku 1907. Jednalo se však jen o hlasovací právo do Říšské rady. Do zemským sněmů se stále volilo podle zavedeného majetkového cenzu.¹⁶

První volby, které respektovaly tuto nastalou hlasovací změnu, se uskutečnily ještě téhož roku v květnu a jejich výsledek znamenal velké vítězství pro sociálně demokratickou stranu. Volební výsledek ukázal, že většinově zastoupení v řadách

---

15 TAMTÉŽ, s. 29 - 31.

16 Vladimír DUBSKÝ - Vladimír SUCHOPÁR, Přehled dějin dělnického hnutí (do roku 1917), Praha 1982, s. 270-1.

sociální demokracie v Rakousku tvoří němečtí a čeští sociální demokraté. Z celkového počtu 1049 523 hlasů odevzdaných pro sociální demokracii obdrželi němečtí 49,2 procent, čeští 38,1 procent.¹⁷

Volební úspěch z roku 1907 byl ale vrcholným kulminačním bodem vzestupného vývoje politiky československé sociální demokracie. Po krátkém útlumu vnitrostranických pří během usilování o všeobecné rovné hlasovací právo,¹⁸ se spory opět dostaly na povrch. Sociální demokraté si představovali, že v novém parlamentu se budou více řešit místo národnostních otázek hlavně ty sociální. Tyto myšlenky a názory však vzaly brzy za své. Sociální požadavky byly zatlačeny do pozadí pod tíhou rakouského nacionalismu, který pronikal do všech vrstev politických stran. Sociálně demokratická strana neprosadila ani ty nejzákladnější požadavky, se kterými vstupovala do voleb. Na mrtvém bodě také uvázl tolik propagovaný zákon o starobním a invalidním pojištění.¹⁹

V následujících volbách, které se uskutečnily roku 1911, si sociálně demokratická strana, co se týče obdržených hlasů voličů, polepšila. Avšak s přihlédnutím k růstu počtu voličů přišla o pět parlamentních křesel a ve volebním výsledku zůstala druhá za agrárníky.

V této době probíhalo několik protidrahotných demonstrací na celém území Rakouska, které zasáhly i na naše území. Místy přerostly tyto vzpoury dokonce v krvavé srážky s ozbrojenými pořádkovými složkami a následné perzekuce na sebe nenechaly dlouho čekat. Hlavním důvodem bylo zvyšování cen potravin a ostatních základních životních potřeb, takže někdy se z demonstrací staly hladové bouře a dav také napadal selské statky.

Rostoucí mezinárodní politické napětí i národnostní tlak nasvědčovaly tomu, že se schyluje k vypuknutí velké války. Rakouská sociální demokracie rozvinula na půdě říšské rady protestní hnutí proti blížící se válce. Avšak to, že role parlamentu a hlavně tedy sociálně demokratické strany byla přeceňována a nenaplňovala naději, která v ní byla vkládána, způsobilo, že strana se teď nacházela v krizi. Nejen ideologické, ale také politické.²⁰

---

17 Jan GALANDAUER, *Od Hainfeldu ke vzniku KSČ, České dělnické hnutí v letech 1881-1921*, Praha 1986, s. 24.

18 Díky různě velkým volebním okrskům v českých a německých oblastech však o úplné rovnosti hlasů hovořit nelze.

19 Jan GALANDAUER, *Od Hainfeldu*, s. 80-1.

20 TAMTÉŽ, s. 86-89.

Celosvětová válka, která už dlouhou dobu visela ve vzduchu, se naplno rozhořela poté, co v červenci roku 1914 Rakousko-Uhersko vyhlásilo válku Srbsku kvůli úspěšnému atentátu, který byl spáchán právě srbským atentátníkem na následníka rakouského trůnu Ferdinanda d'Este v Sarajevu. Hlavním rakousko-uherským spojencem se stalo Německo.²¹

Shodou okolností se do vedení českoslovanským socialistů dostal Bohumír Šmeral. Ten se ve své politice, jak později sám prohlásil, řídil dvěma hlavními hledisky a zásadami. Již před válkou zastávala názor na zachování rakousko-uherské monarchie jako ekonomického celku. A za druhé věděl, že ve válečných podmínkách je jakákoliv efektivní činnost sociální demokracie nereálná. Takže během války měl být třídní boj přerušen a nahrazen tím za zachování státu. Obnoven měl být opět v době míru. Českoslovanská sociálně demokratická strana tak začala spolupracovat s několika buržoazními stranami.

Dokladem nastalého sblížení byla skutečnost, že v roce 1916 (tedy ještě během války) byl založen Český svaz poslanců na říšské radě, kde Bohumír Šmeral zastával funkci místopředsedy.²²

V průběhu první světové války stále sílily pochybnosti o smyslu dosavadní českoslovanské lojalistické politiky vůči Rakousku.

Během první poloviny roku 1917 došlo dokonce v několika živelným bouřím v několika českých městech. Řadu pochybností vůči proválečné argumentaci vyvolala únorová buržoazně demokratická revoluce na ruském území ještě téhož roku, která svrhla dosavadní carismus a ustanovila prozatímní vládu. Daly se do pohybu události, které vyvrcholily v listopadu 1917 (v říjnu podle juliánského kalendáře – proto Velká říjnové socialistická revoluce). Došlo k puči, který svrhl prozatímní vládu a nastolil bolševickou v čele s Vladimírem Iljičem Leninem. Právě podle Lenina je rozhodujícím předpokladem pro ustavení diktatury proletariátu existence revolučního prostředí a existence strany, která by byla schopna realizovat revoluční linii a samotnou revoluci uskutečnit.²³

V této době se také výrazněji začala projevovat strana národních socialistů, v jejímž čele teď stál Jiří Stříbrný. Straně sociálně demokratické hlavně vytýkala její

---

21 Václav ČADA, Dějiny KSČ, Praha 1989, s. 41.

22 Vladimír DUBSKÝ - Vladimír SUCHOPÁR, Přehled, 339-340.

23 Václav ČADA, Dějiny, s. 45-46.

nevalný zájem o národní požadavky, národní socialisté se naopak odvolávají na své „národní mučednictví“. Časem se i v sociálně demokratické straně začala vytvářet opozice vůči dosavadní politice Bohumíra Šmerala. Po čase se utvořila pozice v čele s Františkem Modráčkem. Říkali, že jsou radikálové, ale jejich radikalismus byl omezen pouze nacionalistickým rámcem. Chtěli hlavně sociálně demokratickou politiku podříditi všenárodním zájmům. Tyto spory vyvolaly změnu poměru sil ve straně a vyžádaly si změnu vedení a Šmeralovu rezignaci.²⁴

---

24 Vladimír DUBSKÝ - Vladimír SUCHOPÁR, Přehled, s. 342-343.

Od vzniku Komunistické strany Československa do převzetí moci

Oficiální marxistická literatura minulého století vždy hledala první vážnější české kontakty s komunismem už během válečných let v Rusku spojené s Velkou říjnovou socialistickou revolucí. Tady můžeme mluvit jen o několika stovkách vojáků, kteří byli v Rusku přítomni na východní frontě a později tvořili československé jádro Všesvazové komunistické strany (bolševiků).

V nově vzniklém československém státě začalo po chvíli útlumu opět vznikat socialistické hnutí. Sociální demokracie se přiklonila k politice národní jednoty a vstoupila do vládní koalice, se kterou je spojeno mnoho reforem. Důležitou byla zejména reforma pozemková. Nastaly tak podmínky, které byly vhodné pro utvoření socialistické levice, která pak dala vzniknout pozdější komunistické straně.²⁵

Na území našeho státu opět bujel národnostní boj. Proti novému buržoaznímu státu byla nejen německá menšina, ale i slovenští komunisté. Což ovšem bylo proti zásadám leninského myšlení. Ten tvrdil, že národnostní boj by měl ustoupit boji třídnímu. Slovinci raději udržovali vztahy s maďarskými soudruhy než s Čechy. Velký rozdíl mezi českými komunisty a slovenskými byl i v předchozí politické příslušnosti k sociální demokracii. U Čechů to bylo 89%, Slováků pouze 54%. Slovákům byla často vyčítána nízká míra socializace. Souznění s maďarskými komunisty se ale ukázalo jako věc krátkodobého charakteru. Několik měsíců po svém vzniku byla slovenská komunistická strana včleněna do Komunistické strany Československa založené roku 1921.²⁶

Velký vliv na československou sociální demokracii měl i prezident Masaryk. Jeho pravicové názory splývají s oficiálními názory strany a ta upouští od teorie marxismu. Během roku 1920 se sociální demokracie rozdělila na dva hlavní názorové proudy. Uvnitř strany se vydělilo radikální levicové křídlo, tzv. marxistická levice. Tato nová situace umožnila Bohumíru Šmeralovi opustit svou „izolaci“ a vrátit se na politickou scénu. On sám připisoval úspěch komunistů mezi českými dělníky metodě tzv. vnitřního

²⁵ Jacques RUPNIK, Dějiny Komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci, Praha 2002, s. 42-43.

²⁶ TAMTÉŽ, s. 46-48.

„nahlodávání“ opotřebovaného aparátu sociální demokracie. V květnu roku 1921 byla založena Československá komunistická strana. Po šesti měsících byla strana ale přejmenována na Komunistickou stranu Československa. Jde o rozdíl z pohledu politického a národnostního.²⁷

Na druhém sjezdu Komunistické strany Československa roku 1924 bylo veřejně proklamováno, že tato politická strana není stranou samostatnou (sekce Komunistické internacionály) a zavazuje se realizovat politiku jejího ústředí - Moskvy. Tento proces je nazýván bolševizací a v naší zemi trval až do roku 1929, kdy se do čela komunistické strany dostal Klement Gottwald. Tímto procesem ruská (moskevská) centrála sledovala větší dohled na fungování a vývoj strany a později měla zajistit hegemonní postavení sovětského Ruska (Sovětského svazu) v komunistickém hnutí. Co je tím myšleno, si můžeme domyslet z následujících podmínek, které byly vyjádřeny už na druhém kongresu Kominterny (*Komunistická internacionála*), který se uskutečnil v srpnu roku 1920.

Podmínka č. 2: „Každá organizace která chce vstoupit do Komunistické internacionály, musí pravidelně a systematicky zbavovat reformisty a centristy funkcí spojených s jakoukoliv odpovědností v hnutí (stranické organizace, redakce, odbory, parlamentní frakce, družstva, městská správa) a nahrazovat je osvědčenými komunisty.“

Podmínka č. 13: „Komunistické strany zemí, kde komunisté pracují legálně, musejí periodicky provádět čistky ve svých organizacích, aby z nich vyloučily vypočítavé a maloburžoazní živly.“

Podmínka č. 16: „Všechna rozhodnutí kongresů Komunistické internacionály (KI) i jejího exekutivního výboru jsou pro všechny členy členské strany KI závazná.“²⁸

Hned ve dvacátých letech dvacátého století nastává v nové politické straně období několika vnitrostranických krizí. Bohumíru Šmeralovi je vytýkáno, že se až příliš paktuje s buržoazií a že ve své politice není příliš radikální a neodpoutal se od své sociálně demokratické minulosti. Spory se vyhrotily v roce 1924, kdy získává levice většinu v ÚV (ústřední výbor). Dochází také k velkým stranickým čistkám, které zasáhly nejen celou členskou základnu, ale dotýkají se i míst nejvyšších. Vedle čistek

---

27 TAMTĚŽ, s. 49, 51, 53, 56. ; Pavel MAREK a kol., Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Rosice u Brna 2000, s. 95.

28 Jacques RUPNIK, Dějiny, s. 58-59.

nařízených shora, opouští stranu několik lidí i proto, že už stranická politika není taková, jaká byla na počátku. Krize a následná opatření se podepsaly nejen na počtu členů komunistické strany, ale také na počtu voličů. Ti dávají přednost sociálním demokratům. V roce 1924 měla Komunistická strana Československa 140 tisíc členů, o rok později 93 tisíc, v roce 1930 to bylo dokonce už „jen“ 25 tisíc členů.²⁹

Nehlubší stranická krize však přijde mezi léty 1928 a 1929. Proti vedení strany se postaví mladí ultralevicoví moskevští exponenti v čele právě s Klementem Gottwaldem. V červenci 1928 na zasedání ÚV žádá Rudolf Slánský výměnu stranického vedení. Vše vyvrcholí na V. sjezdu strany v únoru roku 1929. Zde se „karlínští kluci“ (tak si říkala skupina kolem Klementa Gottwalda) zmocní vedení komunistické strany.³⁰

Z počátku figurování Komunistické strany Československa na vnitrostátní politické scéně nebyla váha jejího hlasu nijak valná. Bylo to hlavně způsobeno negativistickým přístupem strany vůči republice (považovali ji za silně buržoazní) a demokracii. Když ale došlo po roce 1935 (Gottwald dočasně v Moskvě) k přehodnocení politického postoje Komunistické strany Československa, začínají se komunističtí funkcionáři více politicky prosazovat.

Ve třicátých letech dvacátého století musíme také počítat s tím, že v celé Evropě právě probíhala velká hospodářská krize. Na povrch vyplula velká zranitelnost československé ekonomiky, která byla ve velkém měřítku závislá na zahraničních odbytištích. Tato nastalá situace dávala velkou moc odborům, které vyplácely podporu v nezaměstnanosti, ovšem jen těm lidem, kteří byli organizováni v odborech.

S trochou nadsázky můžeme říct, že právě tato krize umožnila nástup Adolfa Hitlera v Německu k moci. V době velké nezaměstnanosti dal lidem práci, jelikož začal s vyzbrojováním a přípravami na další válku. Ohlasem v německých oblastech v Československu (Sudetech) byl opětovný růst nacionalismu a komunisté ztrácejí mezi německou menšinou voliče.

Krátce po mnichovské dohodě byla Komunistická strana Československa 20. října zakázána a přešla do ilegality. Strana se stala významnou silou domácího i zahraničního protinacistického odboje. Po rozpuštění Komunistické internacionály bylo v Moskvě zřízeno Zahraniční byro Komunistické strany Československa, jehož členy byli Gottwald, Kopecký, Slánský a jiní. Toto uskupení můžeme brát jako most k poválečné

---

²⁹ Jacques RUPNIK, Dějiny, s. 65, 86.

³⁰ Pavel MAREK a kol., Přehled, s. 143.

aktivitě strany.³¹

Můžeme říct, že již od osvobození v roce 1945 měla komunistická strana v rukou řídicí páky státu, který se nacházel ve sféře vlivu SSSR. Ale po roce 1945 se všechny strany více či méně hlásily k socialismu. Za poválečnou popularitu vděčí komunisté tomu, že dostáli své pověsti jak socialistické, tak národní, ale zejména celkovému příklonu politiky doleva a prestiži Sovětského svazu jako osvoboditele. S rostoucím vlivem Komunistické strany Československa ve státní správě rostl i její vliv v životě hospodářském a společenském. Na hospodářské úrovni se jedná hlavně o proces znárodnování, na kterém se shodovaly všechny vládní strany.³²

Počátky uchopení moci komunistickou stranou musíme hledat už ve výsledku voleb z května roku 1946. Komunistická strana Československa tehdy získala 38 % odevzdaných volebních hlasů a daleko za sebou nechala sociální demokracii, která v českých zemích získala pouhých 15 procent. Už o rok později lze vypožorovat, že Komunistická strana Československa si začíná dobývat mocenský monopol a odchyluje se od parlamentní linie. Nekomunistickým ministrům se nelíbí, jak komunisté až příliš jednoznačně ovládají bezpečnostní služby. Vše vyvrcholí, když 20. února roku 1948 ministři národně socialistické strany, lidové strany a slovenské Demokratické strany odmítli přijít na zasedání vlády a podali demisi. To je signál pro komunisty k převzetí moci. O pět dnů později prezident Edvard Beneš přijal demisi 12 ministrů a vyhověl návrhu Klementa Gottwalda, aby doplnil uvolněná místa novými ministry, lidmi nakloněnými KSČ. Tímto „vítězným“ únorem začala v Československu čtyřicetiletá komunistická totalitní vláda.³³

---

31 TAMTĚŽ, s.140, 147. Velkou roli hrála také snaha po válce převzít vůdčí roli ve správě státu.

32 Jacques RUPNIK, Dějiny, s. 191-192.

33 TAMTĚŽ, s. 201, 237-238.

Václav a Klára Pacltovi

Knížectví, království nebo například i republika s menší či větší mírou závislosti na jiném státním útvaru. Všechny tyto názvy charakterizují náš stát v určitém úseku českých dějin. Středoevropská země, která se podle některých lidí nachází přímo v srdci samotného starého kontinentu zvaného Evropa, měnil během proudu času a dějin státní zřízení, heraldický znak i svůj oficiální název. Není to stát rozlohou a výší počtu obyvatel patřící k největším zemím v Evropě, ale s tímhle velikostně malým státem se mnohokrát muselo počítat jako s důležitým činitelem na evropském politickém či kulturním poli.

Tento náš stát byl za dlouhou dobu své několik století trvající existence svědkem nejrůznějších historických událostí, menšího či většího rozměru, dosahu a z toho vyplývajících důsledků. Ať už se jedná o válečné události a bitvy, diplomatická jednání, politické schůze nebo různé kulturní události, které se buď na jeho území přímo uskutečnily nebo v nich český stát alespoň figuroval jako jeden ze zúčastněných. V naší zemi se v průběhu několika století narodilo a naopak také zemřelo mnoho osobností, které se svými činy zapsaly do dějin a jsou známy i daleko za hranicemi české země. Opět se jedná o široké spektrum lidských jedinců z různých oborů, kteří ovlivňovali a podíleli se na utváření výrazu evropské tváře. Patřila by sem celá velká řada politiků, vědců a umělců.

Manželských pár Václav Paclt a Klára Pacltová (rozená Čížková) mezi ty nejdůležitější, nejvlivnější a nejznámější osobnosti ale řadit každopádně nemůžeme. Jsou to postavy, které se narodily už ve století devatenáctém, ale jejich hlavní úlohu musíme hledat až ve století následujícím. Svými aktivitami však neučinili nic převratného, co by je řadilo mezi nejdůležitější a nejznámější lidi v kontextu evropských či dokonce světových dějin. Osobně vím, že mimo české luhy a háje bylo velmi málo lidí, kteří manžele Pacltovi osobně znali. Ale i přesto si tyto dva lidé zaslouží svou dávku pozornosti a nemůžeme je vylučovat z dějin českého (respektive československého) státu a národa. Záleží jen na úhlu pohledu, který zvolíme, když na ně budeme nahlížet.

Na počátku devadesátých let devatenáctého století se ve dvou několik set kilometrů od sebe vzdálených míst tehdejšího státu, který se nazýval Rakousko-Uhersko, narodili jeden pozdější dělník a jedna dělnice. On se jmenoval Václav Paclt a ona Klára Čížková.

Klára Čížková přišla na svět dne jedenáctého srpna roku 1892, tedy o více jak dva roky dříve než její manžel Václav Paclt. Narodila se do rodiny Čížkových, kteří bydleli v nádherném jihočeském městě Hluboká nad Vltavou, které se nachází nedaleko od Českých Budějovic. Tomuto nepřilíš velkému městu vévodí krásný bílý zámek, který je přestavěný v novogotickém stylu a má bohatou historii, sahající až do středověkých let, kdy byl dnešní zámek jako tehdejší hrad vybudován. K zámečku ještě přiléhá velký park. Posledním majitelem po téměř tři sta let byl jeden z nejvýznamnějších šlechtických rodů u nás – Schwarzenbergové. Na schwarzenberském hlubockém panství byla také zaměstnána právě paní Čížková, matka Kláry. Její manžel pracoval také na Hluboké jako dělník. Klára Pacltová přežila svého manžela o šest let a zemřela čtrnáctého dubna roku 1951.

Klářin o dva roky mladší manžel Václav Paclt přišel na svět dne prvního listopadu roku 1894. Jeho rodina pocházela z Brodů. Toto místo se nachází v průmyslové oblasti v okolí města Mladá Boleslav. Stejně jako v případě jeho manželky Kláry, nemůže o Václavu Pacltovi rozhodně říct, že pocházel z movitých a společensky vyšších poměrů. Paní Pacltová pracovala jako pomocná síla u sedláků, což v devatenáctém století nebylo povoláním nijak vyjímečným či nezvyklým. Naopak u žen velice častým. Václavův otec, pan Paclt, vykonával stejně jako Klářin otec povolání dělnického pracovníka. Václav Paclt nepřežil věznění za druhé světové války a zemřel během měsíce ledna (neví se přesně kolikátého) roku 1945 při epidemii skvrnitého tyfu v koncentračním táboře Bergen Belzen.³⁴

Z pramenů víme, že rodiny, ze kterých Václav a Klára Pacltovi pocházeli, rozhodně nepatřily k movitějším a společensky vyšším skupinám obyvatelstva. Tento poznatek je velmi důležitá věc, která je provázela po celý jejich život a měla na něj velký nerasmazatelný vliv, který můžeme pozorovat i v nároku kladeném na pozdější vzdělání svého jediného syna. Vzhledem k tomu, že jim mohlo být díky nemajetným poměrům rodičů dopřáno maximálně základní, chtěli aby se jejich syn měl lépe

---

34 Státní oblastní archiv Třeboň (dále SOA), Pozůstalost Václava a Kláry Pacltových, inventář s.1.

a snažili se mu umožnit co nejlepší a nejkvalitnější vzdělání.

Svou studijní cestu započal Jiří Paclt už během pobytu ve francouzském městě Segre, kde absolvoval první třídu základní školy. Do Francie rodina odešla za prací, kterou Václav Paclt nemohl v Československé republice sehnat.

Přesný den a měsíc, kdy byli Václav Paclt a Klára Čížková oddáni, mi není z archivních dokumentů známo. Ale když odjížděli za prací do Francie, což bylo během roku 1921, byli už určitě manželé. Dokonce tehdy očekávali narození svého prvního a zároveň jediného potomka. Jejich syn Jiří se Pacltovým narodil v průběhu roku 1921.³⁵

---

³⁵ Soukromý archiv autora (dále SAA), Výpověď Jiřího Paclta ze dne 7.4.2009.

Život ve Francii

Poválečná situace v nově vzniklém středoevropském československém státě nebyla příliš dobrá, ač většinou se člověk ve starší literatuře dozví, že celé období první republiky je charakterizováno jako tzv. zlatá léta. První světovou válkou způsobené hospodářské i společenské problémy pokračovaly dále i v následujících poválečných letech. Tím nejzávažnějším problémem hospodářským byla nezaměstnanost, která byla spojená především s demobilizací – návratem vojáků z fronty a také se skutečností, že ve zbrojním průmyslu už nebylo potřeba zaměstnávat tolik pracovních sil. Stát zavedl hned v roce 1918 zákonem podpory v nezaměstnanosti (do této doby byla podpora v nezaměstnanosti vyplácena pouze členům odborů). Brzy se ale začala vyskytovat různá podezření, že přímé vyplácení těchto podpor je neefektivní a nemotivuje nezaměstnané k tomu, aby si hledali novou práci, ale spíše je podporuje v tom, aby neusilovali o nalezení nového zaměstnání. V letech 1919-1925 se stát snažil tuto situaci vykompenzovat novými způsoby financování, nouzovými pracemi a refundačním systémem.³⁶

Od nouzových prací si stát sliboval především určité zredukování vysoké míry nezaměstnanosti nekvalifikovaných pracovníků. Byl povolen příspěvek ke mzdě té osobě, která by jinak měla nárok na podporu v nezaměstnanosti. Tento způsob se používal v mnoha oborech lidské činnosti, zvláště pak ve stavebním odvětví. Z propagandistického hlediska byly nouzové práce vyhlášeny jako hlavní způsob státní podpory nezaměstnaných. Kdežto o podpoře se mluvilo jako o dočasném řešení. Ovšem o neefektivnosti tohoto „provizorního“ postupu vypovídá už skutečnost, že i mzda navýšená o státní příspěvek, kterou pracovník dostával vyplacenou, byla nižší než případně pobíraná podpora.

Ke zmírnění dopadů demobilizace byl v praxi také hojně využíván tzv. refundační systém. Jeho hlavní podstata spočívá v podmínce, která říká, že pokud podnik v době hospodářské krize nepropustí všechny své neproduktivní pracovníky (kterých by se nebýt refundačního systému jistě zbavil), obdrží od státu určitý finanční obnos.

³⁶ Jakub RÁKOSNÍK, *Odvracená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918-1938*, Praha 2008, s.120-121.

Zaměstnavatelé tak nemuseli i přes nedostatek práce sáhnout k propouštění, protože výdaje za neproduktivní pracovníky jim uhradil stát. Výhoda tohoto systému spočívala v tom, že umožňovala zachování kvalifikované pracovní síly pro případ náhlého zlepšení hospodářské situace.³⁷

Rámec státní podpory pamatoval i na specifické skupiny obyvatelstva, jako byli například tzv. zachránci národa – legionáři. V praxi se však o zvýhodnění závažnějšího charakteru v žádném případě hovořit nedalo. V legionářských řadách to pochopitelně způsobovalo nespokojenost a deziluzi. Vše dovršil tehdejší ministr financí Alois Rašín svým projevem v prosinci 1922.

„[jsou to lidé], ... kteří bezesporu ověnčili své hlavy slávou, přišli do svobodného, mladého, v poválečných obtížích se nalézajícího státu a nastavili ruku rkouce: Bojovali jsme za tebe, zaplat', zaplat' hotově, zaplat' výhodami, privilegiemi ve svobodné, rovnoprávné demokratické republice. Tvrdím ..., že za to, co se dělá pro národ, se neplatí!“³⁸

Václav Paclt, který za první světové války bojoval v řadách legionářů, se nemohl smířit s tím, jak se k němu československý stát po válce zachoval. Vzhledem k neutěšené hospodářské situaci a stálým neúspěchům při hledání odpovídajícího zaměstnání se na počátku roku 1921 rozhodl odjet do zahraničí. Jeho novým působištěm se stala Francie. Konkrétně severozápadní černouhelná oblast kolem středně velkého města Segré, která se nachází v departementu Maine-et-Loire a v regionu Pays-de-la-Loire, v povodí jedné z největších francouzských řek Loiry. Dnes má toto město s celkem bohatou historií mezi sedmi až osmi tisíci obyvatel. V severozápadní Francii bylo hned několik hornických uhelných oblastí. S rozvojem ekonomiky a hlavně železářství se průmyslová oblast rozšiřuje i do střední Francie podél toku řeky Loiry. Odjíždí bez své manželky, která je toho času v pokročilém stádiu těhotenství. Klára Pacltová přijíždí za svým manželem s novorozeným synem Jiřím až po několika měsících. Ve Francii začal Václav Paclt pracovat jako řadový horník. Postupem času se z této pozice vypracoval na hornického mistra. Jak Václav, tak jeho manželka Klára byli už během pobytu ve Francii ovlivněni myšlenkou komunismu (nesmíme zapomenout, že v Československu roku 1921 vznikla odtržením levicového křídla Československé sociálně demokratické strany dělnické Komunistická strana Československa). Oba dva

---

37 TAMTÉŽ, s. 122-126.

38 TAMTÉŽ, s. 132.

se také stali členy CGT (Confédération générale du travail), což jsou francouzské levicové odbory.

Během pobytu ve Francii žili Pacltovi v početné československé komunitě a udržovali tak i na území cizího státu národní kulturu a zvyky. Českoslovenští dělníci ve Francii žili bohatým kulturním životem. Spojení s vlastí nebylo nikdy přerušeno, díky podpoře, které se mu dostávalo od československého státu. Z Československa byli do Francie posíláni kulturní pracovníci, kteří napomáhali šíření tisku a knih českých spisovatelů. Zdejší kulturní život se odehrával v pravidelných besedách, které provázelo vzpomínání na vlast nebo první světovou válku či tancování. Tato komunita se nijak neuzavírala vůči svému francouzskému okolí. Zhruba jedna třetina československých „emigrantů“ se ve Francii asimilovala (v mnoha případech zde vznikla nová smíšená manželství) a převzala francouzskou kulturu a do své rodné vlasti se již zpátky nevrátila.

Pacltovi byli členy v Českých krajanských spolcích v cizině. Václav se stal členem prvního července roku 1923, jeho manželka Klára o rok později třináctého dubna. Za všechny různé spolky, které pod České krajanské spolky v cizině spadaly, uveďme například Zábavně vzdělávací spolek Čechoslováků v Guesnain a okolí anebo Spolek československého vystěhovalectví Slovan. V aktivní činnosti nejrůznějších kulturně-společenských spolků a organizací pokračovali Pacltovi i po návratu do československé vlasti. Jak Václav Paclt, tak jeho manželka Klára byli členy Federace proletářské tělovýchovy (FPT), která vznikla roku 1926, po spojení Federace dělnických tělovýchovných jednot (FDTJ), které vznikly v průběhu roku 1921. Rodina Pacltových se zpět do Československa vrací počátkem roku 1928, konkrétně do jihočeského města Hluboké nad Vltavou, do rodiště Kláry Pacltové. Podle vlastních slov syna Pacltových Jiřího, to bylo na silné naléhání manželů Čížkových (rodiče Kláry Pacltové).³⁹

Odchod manželů Pacltových za prací do zahraničí nebyl v této době v Československu ničím výjimečným. Za příležitostným výdělkem se stěhovaly tisíce Čechoslováků. Do různých částí Francie odcházeli nejen pracovníci z průmyslových oblastí (Kladensko, severozápadní Čechy), ale také chudí zemědělci (jižní Čechy a jižní Morava). Nejednalo se ani o záležitost regionálního či sezónního charakteru. Ve

---

39 SOA Třeboň, Pozůstalost Václava a Kláry Pacltových, sign. II, inv. č.3-7, 9-10 – Odborové a členské legitimace; SAA, Výpověď Jiřího Paclta ze dne 7.4.2009.

dvacátých letech dvacátého století bylo v Československu ročně vydáno v průměru 32 tisíc vystěhovaleckých pasů. O deset let později už to bylo pouze kolem 10 tisíc. Snížení počtu žadatelů o vystěhovalecký pas, které je ve třicátých letech dvacátého století zaznamenáno, souvisí v první řadě s tím, že imigrační státy (hlavně tedy velké západoevropské státy plus Spojené státy americké) se začaly v souvislosti s hospodářskou krizí uzavírat přílivu přistěhovalců.

Jak vlastně takový vystěhovalecký pas vypadal? Jako v podobných osobních dokumentech, najdeme i zde záznamy o jméně, bydlišti, zaměstnání či rodinném stavu. Tento pas však obsahoval i podrobné zápisy o tvaru obličeje a barvě očí a vlasů. Díky těmto údajům víme, že Václav Paclt byl muž s podlouhlým tvarem obličeje, hnědýma očima a tmavými vlasy. Za vydání vystěhovaleckého pasu se samozřejmě musel uhradit určitý poplatek. Na titulní straně dokumentu měl být také nalepen kolek, ale Václav Paclt byl z jeho zaplacení osvobozen kvůli nemajetnosti.⁴⁰

---

40 Jakub RÁKOSNÍK, *Odvracená tvář*, s. 286; SOA Třeboň, Pozůstalost Václava a Kláry Pacltových, sign I., inv. č. 3 – vystěhovalecký pas.

Období hospodářské krize a první vězení

Rok 1928, kdy se Václav a Klára Pacltovi vrátili po několikiletém pracovním pobytu z Francie do rodné Československé republiky, můžeme označit jako poslední rok hospodářského rozkvětu a ekonomického růstu. Na druhou stranu však v žádném případě nelze říct, že by u nás hospodářská krize nastoupila tak náhle a prudce a s tak obrovskou rychlostí, jako se tomu stalo v některých zahraničních zemích.

Na území Československé republiky to byla ve skutečnosti otázka pozvolného nástupu v průběhu času. Na začátku hospodářské krize se pokles výše cen výrobků a nedostatek pracovních příležitostí poprvé projevil v zemědělském odvětví, kde došlo k velkému propadu ceny cukru, neboť ten byl jednou z nejdůležitějších československých vývozních komodit. Ale poklesem cen cukru to neskončilo. Cukr byl po chvíli následován obilím (v Československé republice 60% osevní plochy).

V druhé polovině roku 1929 začaly narůstat hospodářské obtíže i v průmyslu spotřebním, který souvisel s vývozem nejvíce. Sociální důsledky, které hospodářské krize přinesla, převážně zvýšená nezaměstnanost (ve spotřebním průmyslu bylo zaměstnáno zhruba 63% pracujícího obyvatelstva československého státu), na sebe nenechaly dlouho čekat.

Nepříliš dobrou hospodářskou situaci až do konce třicátých let, kdy se rozhořela druhá světová válka, charakterizovaly velké hospodářské, ekonomické i sociální výkyvy. Ať už se jedná o počet nezaměstnaných pracovních sil nebo o výši cen vyráběných i nabízených produktů. V souvislosti se sezónními pracovními nabídkami se výše nezaměstnanosti vždy přes letní teplejší měsíce roku snížila i o několik desítek procent, ale to byla opravdu pouze záležitost letní sezóny trvající pár měsíců a nemůžeme jí přikládat příliš velkou důležitost v rámci celoročního měřítka.⁴¹

Manželé Pacltovi se vrátili do jižních Čech na Hlubokou nad Vltavou, odkud, jak jsme už uvedli, Klára Pacltová pocházela a měla zde rodiče a začali zde bydlet. Bohužel i přes usilovné hledání nového zaměstnání nenašel Václav Paclt žádné vhodné a dostatečně finančně ohodnocené místo. Jeho manželka Klára byla také nezaměstnaná. V

---

41 Jakub RÁKOSNÍK, *Odvracená tvář*, s. 165, 209, 275.

jejím případě to ale nebylo způsobeno tím, že by nemohla najít nějaké pracovní místo. Klára byla ženou v domácnosti, protože její nemoc jí nedovolovala pracovat a dostávala od obce finanční dávky. Další finanční podporou, která byla Pacltovým pravidelně vyplácena (vedle těch nemocenských pro Kláru), byly příspěvky na syna Jiřího jako studenta z nemajetné rodiny, aby mu mohli umožnit vzdělání.

Po několika měsících pobytu v malebném jihočeském městě Hluboké nad Vltavou a po bezúspěšném hledání odpovídajícího zaměstnání odjíždějí manželé Pacltovi i se synem Jiřím za pracovní příležitostí do Mladé Boleslavi, odkud pocházel právě Václav Paclt. V této době zde totiž díky významné finanční investici jedné belgické strojírenské firmy docházelo k rozšíření Škodovky (závod na výrobu automobilů) a bylo nutné zaměstnat další dělníky. Velká poptávka byla zejména po takových zaměstnancích, kteří ovládali francouzský jazyk, aby se s belgickými zaměstnavateli domluvili. Tato podmínka nebyla pro Václava Paclta po absolvování několikoročního pobytu na území francouzského státu a práce tam vůbec problém. Ve Škodovce byl tedy za krátko zaměstnán jako pracovník v kotelně.

V Mladé Boleslavi pobýli Pacltovi téměř tři roky. Během této doby byl Václav Paclt zvolen členem místní závodní rady. V roce 1930 (tedy ještě za jeho působení ve Škodovce) byl však na krátký čas trestně stíhán a následně zavřen do zdejšího vězení. Jeho uvěznění mělo přímou souvislost s faktem, že on i jeho manželka byli aktivní členové a funkcionáři Komunistické strany Československa, do které vstoupili v červnu téhož roku v Hradci Králové (Mladá Boleslav byla místní skupina patřící pod město Hradec Králové).

V členské legitimaci Kláry Pacltové se můžeme také získat důležité informace o tom, kdo mohl být členem Komunistické strany Československa (*„každý, kdo uznává program a stanovy Komunistické internacionály a Komunistické strany Československa“*). Dále se zde dočteme něco o organizaci strany (*„přísná stranická disciplína je nejvyšší povinností všech členů strany a všech organizací strany“*) nebo pravidla chování pro případ, kdy by členové strany stanuli před soudem, či přesné pokyny jak se zachovat, pokud by v domě, kde člen komunistické strany bydlí, došlo v průběhu nějakého policejního či soudního vyšetřování k domovním prohlídkám.

„Je-li komunista pro svoji politickou činnost zatčen, nesmí za žádných okolností svými výpověďmi přitížit jiným soudruhům. Mlčení jest nejpřednější povinností po tak

dlouho, dokud zatčený nemá příležitost mluvit se svým obhájcem. Při domovních prohlídkách necht' je žádáno, aby nejméně jeden dospělý svědek byl přítomen prohlídce.“

V pozůstalosti manželů Pacltových, která se nachází ve Státním oblastním archivu v Třeboni, je uložen lístek, kterým je Klára Pacltová výkonným výborem okresní organizace Komunistické strany Československa v Mladé Boleslavi zvána na členskou schůzi KSČ. Tato schůze proběhla dne 24. dubna roku 1931 v místním Dělnickém domě. Na programu schůze má být vedle všeobecných věcí především konkrétní příprava na nadcházející oslavy prvního máje a pak zhodnocení nedávno proběhlých voleb do závodní rady Škodovky.⁴²

Jak se dozvídáme ze zápisů uvedených v soudních výslechových protokolech, byl Václav Paclt po dobu několika měsíců uvězněn v řádné vyšetřovací vazbě u krajského soudu v Mladé Boleslavi. Celý proces vznikl kvůli tomu, protože nejen že neuposlechl příkazu radního okresního úřadu doktora Kuchaře a četnického strážmistra Jana Ryssa, kteří vyzývali shromáždění k rozchodu, ale navíc dále podporoval dalších několik lidí proti úředním osobám při shluknutí (průvod příslušníků komunistické strany, který nebyl úředně povolen), které se uskutečnilo dne 1. srpna roku 1930 přímo v Mladé Boleslavi. Dále potom sám Václav Paclt volal na další obyvatele, kteří se shluknutí tehdy zúčastnili, aby nedbali výzev četnických orgánů a nerozcházel se a pokračovali dále v průvodu.

Václav Paclt tím spáchal přečin shluknutí podle paragrafu 279 zákoníku trestů. Každopádně mu také v očích soudních úředníků nebyla polehčující okolností skutečnost, že slovně urážel četnické orgány, které při rozehnutí komunistického průvodu vykonávaly svou službu. Podle soudního protokolu měl na ně křičet: *„Vám se to lehce proti nám zakročuje, když máte panděra plný a nás krmíte bajonety.“* V soudním protokolu je zaznamenáno, že obžaloba tehdy požadovala, aby za tento přečin byl potrestán ztrátou svobody a uvězněním po dobu šesti měsíců.⁴³

Téměř celá třicátá léta dvacátého století jsou obdobím, kdy většina států Evropy, každý stát po svém, bojuje proti nastalé velké hospodářské krizi. Z počátku zasáhl ekonomiku prudký pád, v československém státě byl nejkritičtější rok 1933. V druhé

---

42 SOA Třeboň, Pozůstalost Václava a Kláry Pacltových, sign. II., inv.č. 8 - Členská legitimace KSČ Kláry Pacltové z roku 1930; SAA, Výpověď Jiřího Paclta ze dne 7.4.2009.

43 TAMTÉŽ, sign. I, inv.č. 6 – Protokol o soudním řízení.

polovině třicátých let u nás už zaznamenáváme po jistém oživení rostoucí konjunkturu, která ale není prudká, jen pozvolná. Toto lehké zvýšení je ovšem zaznamenáno vzhledem k velkému růstu průmyslu zbrojního, který si žádala napjatá politická situace. Ve zbrojním průmyslu se také vytvářela nová pracovní místa a příležitosti, ale jejich počet nemohl tak velkou mírou nezaměstnanosti významněji snížit.

S trochou nadsázky můžeme říct, že právě tato velká hospodářská krize a nezaměstnanost z ní vyplývající, umožnily nástup Adolfa Hitlera v Německu k moci. V době velké hospodářské krize, nezaměstnanosti a rostoucí nespokojenosti udělal něco pro lid - dal mu práci, jelikož začal právě s velkým vyzbrojováním a přípravami na válku. Že to bude válka ještě většího rozsahu a krutější, než byla první světová válka před pár lety, se mělo ukázat již za krátký čas.⁴⁴

Když Pacltovi odešli z Mladé Boleslavi, vystřídal Václav Paclt několik pracovních míst na různých místech republiky. Ze Škodovky byl hned po dokončení rozšiřovacích prací propuštěn, právě kvůli komunistické angažovanosti. Hned po odchodu z Mladé Boleslavi žili v hlavním městě Praze na Žižkově. Václav Paclt tam pracoval na centrále odborového hnutí. Tato instituce měla archivy revolučního hnutí, ale zabavila je policie a Václav Paclt se po krátkém pražském pobytu, který trval bezmála rok a půl, stal opět nezaměstnaným.

Život v Praze manželé vyměnili za návrat do jižních Čech, a sice do rodiště Kláry Pacltové na Hlubokou nad Vltavou. Než ale Václav Paclt našel místo přímo na Hluboké, jezdil za dalším zaměstnáním do nedalekých Českých Budějovic, kde opět pracoval jako dělník. Konkrétně ve zdejších jihočeských papírnách. Potom přišla pracovní nabídka přímo z Hluboké nad Vltavou. V této době se totiž za pomoci firmy Lana začal regulovat tok řeky Vltavy. Václav Paclt mimo jiné pracoval na stavbě jezu v Hluboké nad Vltavou – Zámostí.

Ať už vykonával jakékoliv povolání, byl stále věrným a činným členem Komunistické strany Československa. O jeho aktivitě a řekněme i důležitosti svědčí i to, že na přelomu let 1936 a 1937 byl na prvním místě kandidátní listiny Komunistické strany Československa ve volbách do okresního zastupitelstva v Č. Budějovicích.⁴⁵

---

44 Jakub RÁKOSNÍK, *Odvrácená tvář*, s. 281-282.

45 SOA Třeboň, *Pozůstalost Václava a Kláry Pacltových*, sig. III., inv.č. 2 – kandidátní listiny; SAA, *Výpověď Jiřího Paclta ze dne 7.4.2009*.

Věznění za Protektorátu

V souvislosti s právě nastalými politickými událostmi, které se odehrály v Československé republice v druhé polovině roku 1938, hlavně tedy s mnichovským diktátem (západoevropské mocnosti Velká Británie a Francie dojednaly na mnichovské schůzce s Německem a Itálií, že Československo musí Německu podstoupit území tzv. Sudet, kde žila podstatná německá menšina), který Komunistická strana Československa odmítla akceptovat, byla tato politická strana hned ke konci roku v říjnu 1938 úředně zakázána.

Činnosti jejích aktivních členů se tak odehrávaly pouze na ilegální úrovni. V případě, že byly některé aktivity komunistů policií odhaleny, byli hlavní aktéři stíháni a potrestáni podle zákona. Nejednou to bylo dokonce i odnětím svobody a pobytem ve vazbě.

A toto se stalo právě i Václavu Pacltovi. Hned dne 16. března 1939 (po zániku druhé republiky a vzniku Protektorátu Čechy a Morava, kdy jsme prakticky patřili pod nacistické Německo) byl vzat do vyšetřovací vazby krajským soudem v Českých Budějovicích. Podle soudního protokolu to bylo na telefonický příkaz okresního úřadu v Českých Budějovicích.

A důvodem k zatčení nebylo opět nic jiného, než právě komunistická aktivita a činnost Václava Paclta, přesněji řečeno to, že byl komunistický představitel a organizátor.

Následující citát byl zapsán v jendom dokumentu výslechovém protokolu krajského soudu. „*Podezření bylo ještě zesíleno veřejnou pověstí, že u Paclta scházejí se v poslední době opětně přívrženci komunismu.*“ Vzhledem k tomu, že to bylo jen podezření, které se musí vyšetřit, byl Václav Paclt předán do vyšetřovací vazby v Českých Budějovicích.

Ve vyšetřovací vazbě si pobyl více jak jeden měsíc. Zatčen byl dne 16. března roku 1939 v 15 hodin 15 minut a propuštěn na svobodu dne 23. dubna téhož roku v 10 hodin 30 minut. Nemůžeme ale rozhodně říct, že když byl Václav Paclt propuštěn z vyšetřovací vazby, že by se o něj přestaly vyšetřovací orgány zajímat. V protokolu,

který vznikl během jeho vyšetřování, je krajským soudem napsán dodatek. „*Ač usvědčujícího materiálu nebylo a bylo proto nutno trestní řízení zastaviti, nebylo shora naznačené podezření vyvráceno.*“

Proto se také Radní komora krajského soudu v Českých Budějovicích rozhodla, že Václavu Pacltovi nebude nenáležet následkem pobytů ve vyšetřovací vazbě žádné finanční odškodnění za utrpěnou majetkovou újmu. Jedním z důvodů tohoto rozhodnutí byl fakt, že podle soudu podezření, kvůli kterému byl zatčen a posléze uvězněn, nebylo bezpředmětné a stále trvá.⁴⁶

Většina lidí, kteří žijí běžný, obvyklý, ničím zásadním nenarušený život, se nedopustí za celý svůj život žádného porušení zákona ani žádného vyšetřovaného přestupku. Malá skupina občanů pak maximálně skončí jedenkrát ve vězení nebo ve vyšetřovací vazbě. Ale pro Václava Paclta neplatilo ani jedno, ani druhé.

Za svůj relativně krátký život, prošel hned několika věznicemi a vyšetřovacími vazbami, že to by většina lidí nestihla ani za několik životů. A to rozhodně nebyl nějaký zločinec par excellence. U Václava Paclta pobyt ve vězeních a ve vyšetřovacích vazbách neskončil onou vyšetřovací vazbou v Českých Budějovicích, ve které se nacházel od března do dubna roku 1939.

Tento nezdolný muž prostě jen věřil komunistické ideologii, stál si za svým přesvědčením a nehodlal se podvolit nové ideologii nacistického Německa. A i když byla činnost Komunistické strany Československa na podzim roku 1938 úředně zakázána a strana musela odejít do ilegality, aktivní činnost Václava Paclta utlumena rozhodně nebyla. A tento fakt se zcela pochopitelně nelíbil tehdejší zemským protektorátním orgánům, které začaly aktivní členy kontrolovat (respektive jejich činnost) a stíhat je.

Od začátku druhé světové války uplynula poměrně delší doba, po kterou měli Pacltovi relativně klid od nepříjemného zájmu příslušných orgánů. Až na podzim roku 1942 se to mělo bohužel změnit. Na den osmého října tohoto roku přišlo Václavu Pacltovi předvolání k Vrchnímu zemskému soudu (Oberlandesgericht) do Drážďan. Měl se zde zpovídat z obvinění, podle kterého se prý spolu s dalšími šesti spolupracovníky měl podílet na přípravách velezrady.

Jeho spolupracovníky údajně byli (křestní jména jsou psána podle soudního

---

46 TAMTÉŽ, sign. I., inv. č. 6 – soudní řízení.

protokolu, tudíž německy): podnikatel Karl Vopatka, dělník Karl Pavek, železničář Josef Slunecko, pomocník v obchodě Eduard Felbab, hostinský Wenzel Piskac a pekařský mistr Anton Marek.

I když mu bylo v předvolávacím dopise napsáno, že se má přijet obhájit a vysvětlit, jak to bylo, rozhodující výsledek soudního výslechu už byl předem daný. Václav Paclt se mohl obhajovat jak chtěl, ale nebylo mu to nic platné. Hned toho samého dne, tedy osmého října, skončil ve vězení. Po více jak měsíci (17. listopadu) je převezen do věznice ve městě Straubing. Toto město leží v dolním Bavorsku na řece Dunaj nedaleko českých hranic. Ve věznici v tomto německém městě si Václav Paclt pobyl více jak jeden rok.⁴⁷

Z archivní pozůstalosti Pacltových, ve které se nalézá lístek pro Kláru Pacltovou s pokyny od správy věznice ve Straubingu, víme, že v této německé věznici panoval celkem přísný řád.

„Během prvním šesti měsíců výkonu trestu nemám povoleno přijímat a odesílat korespondenci a ani přijímat jakékoliv návštěvy. Po uplynutí této lhůty, můžu jedenkrát za šest týdnů obdržet a poslat jeden dopis.“

„Po uplynutí prvních šesti měsíců budu mít též povoleny návštěvy, ale jen rodinných příslušníků. A to každé čtyři měsíce a mluvit budeme moci jen 15 minut. Návštěva musí být předem písemně povolena.“

„Posílání jakýchkoliv potravin či jiných věcí je zakázáno.“⁴⁸

Václav Paclt však domů na Hlubokou nad Vltavou nepříjel. A to nejen teď, ale svůj domov už nikdy neviděl. Před Vánocemi roku 1943 byl sice propuštěn z německé věznice ve Straubingu, ale na svobodu se nepodíval. Nakonec se dostal do domácích jižních Čech. Ale ne zrovna tak, jak by si přál. Od 15. prosince roku 1943 byl uvězněn v další věznici, tentokrát znovu v Českých Budějovicích na oddělení státní policie. Důvody byly stále ty samé. Ilegální činnost Václava Paclta, která souvisela s jeho komunistickou aktivní činností.

Díky lístku, který byl poslán po zatčení Václava Paclta jeho manželce Kláře vězeňskou správou, se opět dozvídáme něco z organizačního řádu, tentokrát českobudějovické věznice.

„Každý první a třetí čtvrtek v měsíci mohou se od 8 - 12 hod. u správy shora

---

47 TAMTÉŽ, sign I., inv.č. 7 – doklady z nacistického vězení

48 TAMTÉŽ.

uvedeného vězení pro mne odevzdati: Jen prádlo a toaletní potřeby.“

„Potraviny a jiné nepovolené předměty se nepřijímají. Při pokusu takové předměty neb jakékoliv zprávy přibaliti, nebudou mi další zásilky předány.“

„Špinavé prádlo vrací se každý druhý a čtvrtý čtvrtek v měsíci taktéž od 8 - 12 hod.“⁴⁹

Jako by toho Václav Paclt nezažil dost na to, aby už konečně mohl mít klid a vrátit se domů ke své manželce a synovi. Místo toho putoval z jedné věznice do druhé a domu do jižních Čech, na Hlubokou nad Vltavou, se už víckrát nepodíval. Na dočasnou dobu se dokonce ocitnul ve známém koncentračním táboře ve středních Čechách - v Terezíně.

Když se řekne Terezín, představí si většinou člověk zvláště tranzitní tábor z doby druhé světové války, kterým prošel právě i Václav Paclt. Málokoho ale napadne, že tento tábor zde stojí už téměř dvě stě dvacet let. Přesněji řečeno od doby, kdy zde byla za Josefa II. vybudována vojenská pevnost. Ale svou největší „slávu“ tábor získal až za času holocaustu v první polovině dvacátého století, kdy tudy prošlo přibližně sto padesát tisíc vězňů, ať už židovského či nežidovského původu.

Po celou dobu, kdy tu Václav Paclt pobýval, byl také několikrát vyslýchán. V době, kdy byl Václava Paclt vězněn v Terezíně, navštívil ho jeho syn Jiří Paclt. Sám vypráví, že ho nejprve vedení tábora nechtělo na návštěvu za otcem vůbec pustit, ale nakonec se mu podařilo návštěvu vyjednat. Podle toho, co Jiří Paclt řekl, bylo to také kvůli tomu, že si s dozorcí rozuměl ohledně tématu fotbal. Syn však nemohl ani v nejmenším tušit, že se jedná o vzájemné setkání jak v jeho, tak v otcově životě poslední, že už se víckrát neuvidí.⁵⁰

Jak už bylo jednou řečeno, byl Terezín pouze tranzitní tábor a zatčení lidé se zde většinou octli pouze na dočasnou dobu, než byli transportováni na další místo. Uvěznění lidé odsud byli posíláni do jiných koncentračních a vyhlazovacích táborů, většinou na území Polska, ale pravidlem to nebylo. Právě Václav Paclt nebyl poslán do polského koncentračního tábora. Jeho poslali do Německa, konkrétně do tábora v Bergen-Belsenu.

V tomto táboře zahynulo nebo bylo minimálně internováno mnoho Čechoslováků (tímto tábořem také prošel Josef Čapek). Nejdříve byl tábor v Bergen-Belsenu vyhrazen

---

49 TAMTÉŽ.

50 SAA, Výpověď Jiřího Paclta ze dne 7.4.2009.

pro válečné (hlavně ruské) zajatce. Až v druhé polovině druhé světové války sem byli přesunováni „nepohodlní“ lidé z celé Evropy (známý je případ Anny Frankové). Belgen-Belsen nebyl tábor, kde by se vyhlazovalo v plynových komorách.

Ale špatná nebo někdy i žádná strava, hrozné životní podmínky a rozšířené nemoci, které často přerůstaly v epidemie, způsobily také mnohatisícové ztráty na lidských životech.

Václav Paclt se roku 1945, kdy byl tábor spojeneckými vojsky osvobozen, dožil, nikoli však již samotného osvobození. Bohužel hned na počátku roku, v lednu, zemřel. Podle zápisů, které po sobě zanechal lékař Zdeněk Wiesner, zemřel tento vzorný soudruh v době, kdy se táborem rozšířila epidemie skvrnitého tyfu. Tato nemoc měla ve špatných životních podmínkách, které v táboře panovaly, nedozírné následky. A v případě Václava Paclta, se nemoc spojila i se všeobecným vyčerpáním. „*Hluboké bezvědomí, ze kterého se člověk už neprobouzí.*“⁵¹

---

51 SOA Třeboň, Pozůstalost Václava a Kláry Pacltových, sign I., inv.č. 7 – doklady z nacistického vězení.

Poválečná léta

Václav Paclt druhou světovou válku, která trvala dlouhých šest let, kvůli svému komunistickému přesvědčení a aktivní činnosti, bohužel nepřežil. Jeho žena Klára Pacltová a syn Jiří ale ano. I v poválečných letech zůstali oba bydlet v jižních Čechách na Hluboké nad Vltavou. Manželce Kláře i synovi Jiřímu zůstaly na otce bohaté vzpomínky a Kláře Pacltové také obrovská víra a nezlomná chuť dále se aktivně podílet na činnosti v rámci Komunistické strany Československa, tak jako pro tuto stranu žil a také zemřel její manžel.

Klára Pacltová zůstávala i nadále věrnou členkou Komunistické strany Československa a byla na to hrdá. Někdo by mohl namítnout proč? Když členství v Komunistické straně Československa a jeho víra v ní, dohnalo Václava Paclta až do náruče smrti, tak proč v tom jeho manželka stále pokračovala? Možná právě tato otázka je sama na sebe odpovědí. Klára Pacltová nechtěla opustit něco, kvůli čemu její manžel zemřel. Věřila ve vítězství Komunistické strany ve volbách (Komunistická strana Československa opravdu vyhrála volby v roce 1946) a v to, že podnikne po své výhře velké změny. Jak společenské, tak v tolik problematické oblasti hospodářství.⁵²

Klára Pacltová se hned po druhé světové válce 27. listopadu v roce 1945 stala členkou Svazu přátel Svazu sovětských socialistických republik v Československu (někdy znám pod jménem Svaz československo-sovětského přátelství), konkrétně jeho pobočky na Hluboké nad Vltavou. A její členství v tomto spolku pokračovalo, jak víme z dochovaných členských legitimací, minimálně ještě jeden další rok. Kdo chtěl být členem tohoto Svazu přátel SSSR v Československu na Hluboké nad Vltavou, musel platit každé čtvrtletí určitý členský poplatek. V roce 1945 a 1946, kdy s jistotou víme, že jeho členkou byla Klára Pacltová, činil tento poplatek 10 Kč za jedno čtvrtletí.⁵³

V archivní pozůstalosti Pacltových se dochovalo několik ilustračních materiálů, na jejichž výrobě se Klára Pacltová podílela. Jedná se hlavně o protikapitalistické písně a básně, které propagují komunismus. Podle toho můžeme usoudit, že v aktivní

---

52 SAA, Výpověď Jiřího Paclta ze dne 7.4.2009.

53 SOA Třeboň, Pozůstalost Václava Kláry Pacltových, sign. II., inv.č. 11 - Legitimace Svazu přátel SSSR v Československu Kláry Pacltové

komunistické činnosti neúnavně pokračovala po všechny zbývající roky svého života.

Klára Pacltová přežila svého manžela o šest let. Zemřela v úterý 17. dubna roku 1951, ve věku padesáti devíti let.⁵⁴

Ačkoliv manželé Pacltovi neměli častokrát za svého života daleko k tomu, aby třeli bídu s nouzí, vždy oba dva důsledně trvali na tom, aby se jejich synovi Jiřímu dostalo náležitého vzdělání, které jim bylo pro původ z nemajetných rodin odepřeno. Jak už bylo řečeno, pravidelně pobírali i finanční příspěvky, jelikož Jiří Paclt byl označen jako student z nemajetné rodiny a na vzdělání mu tak přispíval stát. A že vzdělání zasvětil jejich syn Jiří podstatnou část svého dosavadního života, na to by mohli být Václav a Klára Pacltovi náležitě hrdí a spokojení s tím, že jejich snaha o správnou výchovu a vzdělání syna padla na úrodnou půdu. Určitě není málo, že zde jako jejich odkaz zůstal syn, který je velmi vzdělaný.

Rozhodně však za svůj aktivní život pouze nestudoval. Než nastoupil povinnou vojenskou službu pracoval na Hluboké nad Vltavou na bývalém schwarzenberském panství. Poté už začal svá vysokoškolská a postgraduální studia. Jiří Paclt vystudoval Vojenskou akademii v Brně a Vysokou školu protivzdušné obrany státu v Olomouci. Na tato studia navázal několika postgraduálními programy. Celkově si Jiří Paclt rozšiřoval své vzdělání téměř do svých padesáti let. Hlavně během svého studijního života se naučil několika cizím jazykům, domluví se německy, francouzsky a rusky. Jiří Paclt od roku 1983 žije se svou manželkou v Českých Budějovicích a letos se dožil úctyhodných 88 let.

---

54 TAMTÉŽ, sign. I., inv.č. 8 – úmrtní oznámení Kláry Pacltové.

Závěr

Nelze si myslet, že dělnické hnutí bylo věci ryze krátkodobého charakteru trvající pár desítek let. S tímto procesem se lidská populace setkávala už od počátků průmyslové revoluce, kterou můžeme datovat ke konci osmnáctého století. Dělnické hnutí se projevovalo nejen ve století devatenáctém a dvacátém, ale pokračuje dosud. Dnešní odbory jsou podstatnou součástí moderní společnosti.

Zvýšená vlna neklidu se dělnickou třídou začala šířit v okamžiku, kdy si začala uvědomovat své nedobré společenské i sociální postavení a chtěla jej nějakým způsobem změnit. Tento fakt byl umocněn ještě tím, že lidé začali ničit stroje, ve kterých viděli jen zloděje jejich práce a mzdy s ní spojené. A tak se začalo se zakládáním a sdružováním se do různých spolků a organizací. Ve spolcích bylo utvořeno mnoho programů společného postupu proti vykořisťovatelům.

Sdružování se do spolků ale brzy přestalo stačit. Stále více lidí si uvědomovalo, že pokud chtějí prosadit něco ze svých myšlenek a dosáhnout svých požadavků, musí být dělnické hnutí přeneseno z roviny spolkové na rovinu politickou. Jedině tak se dá něčeho docílit.

Nejdříve čeští dělničtí představitelé pomýšleli na společný postup uvnitř rakouské (rakousko-uherské) monarchie s rakouskou sociálně demokratickou stranou, která byla založena roku 1874. Myšlenka to byla dobrá, ale to by monarchie nesměla být mnohonárodnostní.

Tento fakt byl jeden z prvních popudů, které po krátkém čase způsobily, že čeští představitelé začali pomýšlet na samostatnou stranu, vzniklou oddělením z té rakouské. Brzy poté vznikla roku 1878 Československá sociálně demokratická strana dělnická. Tato politická strana ale byla ve svém programu velice podobná rakouské.

I uvnitř sociálně demokratické strany docházelo často k vnitřním rozporům a přím. Nakonec se počátkem dvacátých let dvacátého století odtrhlo radikální marxistické křídlo, jehož členové v čele s Klementem Gottwaldem se stali zakladateli nové politické strany – Komunistické strany Československa. Tato strana se stavěla do pozice ochránce vykořisťovaných dělníků, takzvaných proletářů a postupem času

sociální demokracii úplně pohltila a stala se tak hlavním hybatelem veškerých věcí v našem státě.

Jak už jsem jednou výše zmínila, probíhal současně s bojem za sociální práva a požadavky (více či méně odděleně), také boj za národnostní rovnoprávnost uvnitř monarchie. Mnozí čelní představitelé se rozcházeli v názorech, zda by se v této otázce mělo postupovat společně či naopak.

Další rovina, ze které můžeme na dělnické hnutí nahlížet, je kombinace politické, ideologické i národnostní optiky. Zejména za druhé světové války byla komunistická strana jednou z hlavních složek protinacistického odboje. Boj a usilování za sociální a společenské povýšení se změnil v souboj dvou neslučitelných ideologií. Nacismu na jedné straně a komunismu na druhé. V době Protektorátu Čechy a Morava byla aktivní činnost členů KSČ zakázána, případně trestně stíhána a následně tvrdě trestána. Toho jsme si mohli všimnout právě i případě Václava Paclta, který v aktivní komunistické činnosti neustal ani po jejím úředním zákazu a bohužel za to zaplatil svým vlastním životem.

Na problematiku dělnického hnutí můžeme tedy nahlížet z mnoha rozličných úhlů pohledu. Z hlediska politického vidíme střet mezi levicí a pravicí. Z ideologického (filozofického) neslučitelnost mezi nacismem a komunismem. A nebo vidíme v průběhu času posun, kdy se události, které začaly stávkami za zvýšení mezd a zlepšení pracovních a sociálních podmínek, vyhrotily až v protinacistický odboj, který ukončil krutou světovou válku, a kdy byla následně nastolena komunistická totalitní vláda, která trvala čtyři desítky let.

Ať už v otázce dělnického hnutí patříme mezi zastánce či na něm nevidíme nic zvláště důležitého, je to jev, který se zapsal nesmazatelně do lidských dějin a změnil tisíce lidských osudů. V pozitivním i negativním slova smyslu.

Tato bakalářská práce je výsledkem reflexe běžného života dvou jihočeských dělníků, který jsem porovnávala s obecnými poznatky o dělnickém hnutí. Na jedné straně jsem vytvořila takový obraz dělnického hnutí, jaký znají všichni, kteří si o tomto procesu něco přečetli. Ale na druhé straně jsou ukázány rozdíly i shody právě podle života manželů Václava a Kláry Pacltových.

Jejich život byl velmi pestrý a plný zvratů. Usilovné hledání práce, za kterou neváhali odjet dokonce i do zahraničí, vystřídal boj za komunistickou víru a přesvědčení

a nakonec i usilování o přežití v nacistických vězeních.

Jak už jsem jednou zmiňovala v úvodní kapitole, archivní fond, ve kterém jsou dokumenty o životě a činnosti Pacltových uloženy, není velký, protože se jedná o fond v rozsahu jednoho kartonu. Pokusila jsem se ale o jeho kompletní zpracování a využití každé sebemenší informace, kterou mi byl schopen poskytnout. Mohlo by se tím pádem zdát, že počet informací a faktů, které lze z dokumentů v této archivní pozůstalosti vyčíst, je vyčerpán.

To ale rozhodně neznamená, že už fond nemůže být nápomocný. Jako jedno z heuristických východisek, ho může využít ten, kdo by se chtěl zabývat například dějinami Komunistické strany Československa v jižních Čechách nebo třeba perzekucí komunistických protagonistů v protektorátní době za druhé světové války.

Prameny a literatura

Prameny

Státní oblastní archiv Třeboň, Pozůstalost Václava a Kláry Pacltových.

Soukromý archiv autora, Výpověď Jiřího Paclta ze dne 7.4.2009.

Literatura

CAMERON Rondo, Stručné ekonomické dějiny světa. Od doby kamenné do současnosti, Praha 1996.

ČADA Václav a kol., Dějiny KSČ I., Praha 1989.

Dějiny dělnického hnutí a KSČ v letech 1918-1938 na okrese české Budějovice, České Budějovice 1981.

Dějiny KSČ, Praha 1960.

DUBSKÝ Vladimír – SUCHOPÁR Vladimír, Přehled dějin dělnického hnutí (do roku 1917), Praha 1982.

GALANDAUER Jan, Od Hainfeldu ke vzniku KSČ 1889-1921, Praha 1986.

JIROUŠEK Bohumil a kol., Proměny diskursu české marxistické historiografie, České Budějovice 2008.

KÁRNÍK Zdeněk, České země v éře první republiky I-III, Praha 2002 – 2003.

KÁRNÍK Zdeněk – KOPEČEK Michal, Bolševismus, komunismus a radikální socialismus I-V, 2003-2005.

KLÍMA Arnošt, Počátky českého dělnického hnutí, Praha 1950.

KLIMEK Antonín, Velké dějiny země Koruny české XIII (1918-1929), Praha a Litomyšl 2000.

MACHAČOVÁ Jana – MATĚJČEK Jiří, K hospodářským a sociálním dějinám 19. a 20. století I., Opava 1991.

MALÍŘ Jiří – MAREK Pavel a kol., Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v

českých zemích a Československu v letech 1861 – 2004, Brno 2005.

MAREK Pavel a kol., Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998, Rosice u Brna 2000.

RÁKOSNÍK Jakub, Odvrácená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918-1938, Praha 2008.

RUPNIK Jacques, Dějiny Komunistické strany Československa. Od počátků do převzetí moci, Praha 2002.

Seznam obrazové přílohy

1. Fotografie Václava Paclta z vystěhovaleckého pasu
2. Fotografie Kláry Pacltové
3. Upomínka 1. Máje 1926 ve francouzském Segre
4. Přihláška do českých krajanských spolků v cizině

1. Fotografie Václava Paclta z vystěhovaleckého pasu

2. Fotografie Kláry Pacltové

3. Upomínka 1. Máje 1926 ve francouzském Segre

4. Přihláška do českých krajanských spolků v cizině